



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان دوره ابتدایی

احمدرضا کیانی هرچگانی^۱، نریمان درخشنده^۲، مهدی نصیری دشتکی^۳

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی فرخشهر

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی فرخشهر

۳- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، مرکز آموزش عالی شهید رجایی فرخشهر

Ahmadrza.k2015@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان دوره ابتدایی انجام شد. جامعه آماری پژوهش را تمامی معلمان ابتدایی شهرکرد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ تشکیل می‌دادند که با توجه به مشخص بودن حجم جامعه آماری، حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان حدود ۴۱۲ نفر برآورد شده و سپس نمونه‌ها به روش تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. به منظور بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان مقطع ابتدایی، با استفاده از انجام آزمون‌ها، داده‌ها جمع‌آوری کرده، تجزیه تحلیل داده‌های به دست آمده از طریق دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام خواهد گرفت. در سطح آمار توصیفی معیارهای مرکزی (میانگین، فراوانی، درصد فراوانی) و پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس) و در سطح آمار استنباطی آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغییره همزمان بکار گرفته شدند. روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی بوده است. در تبیین این یافته‌های پژوهشی می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی افراد طیف وسیعی از رفتارها و ویژگی‌های روحی و روانی آنان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. نتایج نشان داد که معلمان برون‌گرا افرادی جامعه‌پذیر، فعال و پراثری هستند که در رفتارهای خود شادی و خوش‌بینی را بیشتر نشان می‌دهند. بر این اساس، یافته‌ها نشان می‌داد که بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان مدارس ابتدایی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، خوش‌بینی آموزشی، معلمان، ابتدایی، مدارس



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

امروزه آموزگاران برای به روز بودن و ایجاد موقعیت‌هایی پر از موفقیت و رشد در کلاس، به امکاناتی بیش از دانش و اطلاعات آموزشی و حرفه‌ای نیاز دارند که دیدگاه‌ها و نگرش‌های آنان از برجسته‌ترین این عوامل هستند (هوی و کورز، ۲۰۰۸). پافشاری و استمرار پژوهش‌ها در زمینه‌ی نگرش معلمان سبب شده تا هوی و همکارانش (۲۰۰۶) برای اولین بار سازه‌ای جدید به نام خوش‌بینی آموزشی را به عرصه روانشناسی تربیتی وارد نمایند. اگر چه این سازه در ابتدا در حوزه‌ی مدرسه مورد توجه بود، اما پژوهش‌های آتی نشان دادند که این متغیر در حوزه فردی و درباره تمامی معلمان صادق است و می‌توان آن را از مشخصه‌های یک معلم مثبت و خیره در کلاس درس و مدرسه دانست (هوی و همکاران، ۲۰۰۸). هوی و همکارانش خوش‌بینی آموزشی معلمان را بر مبنای روانشناسی مثبت و نظریه شناختی-اجتماعی بندورا^۲ (۲۰۰۶) تعریف نموده‌اند. بنا به تعریف، خوش‌بینی آموزشی نوعی باور مثبت در معلمان است مبنی بر اینکه آنها قادرند با تأکید بر امر تدریس و یادگیری و با اعتماد به همکاری دانش‌آموزان و والدین و نیز با اعتماد به ظرفیت‌های خویش در غلبه بر مشکلات و شکست‌ها، با پشتکار و تلاش، سبب‌ساز پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شوند. این سازه نتایج امید بخش در زمینه روانشناسی تربیتی دارد، چرا که به معلم‌ها و مدرسه اجازه می‌دهد تا با تکیه بر این نگرش و بدون در نظر گرفتن سطح اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان، با والدین ارتباط مطلوب‌تری ایجاد کرده و با اصرار و توجه به فعالیت‌های آموزشی، دانش‌آموزان، آنان را هر چه بیشتر به یادگیری ترغیب نمایند (مک گوئگان^۳، ۲۰۰۶).

مطالعات نشان می‌دهند که خوش‌بینی آموزشی با ایجاد باورها و عقاید مثبت در معلمان، اثراتی مثبت بر سلامت روان و بهزیستی روانشناختی آنان می‌گذارد. از سوی دیگر، خوش‌بینی و امید در انسان سبب ایجاد استقامت و پایداری بیشتر در برابر افسردگی، سلامت جسمی بالاتر و نیز بهبود عملکرد حرفه‌ای در محیط‌های چالش‌انگیز می‌شود (سلیگمن^۴، ۲۰۰۶). متغیر دیگری که انتظار می‌رود با خوش‌بینی آموزشی معلمان در ارتباط باشد، ویژگی‌های شخصی است. شخصیت یکی از مهم‌ترین موضوعات علم روانشناسی است و محور مهمی در زمینه‌هایی مانند یادگیری، انگیزه، درک، تفکر، عاطفه‌ها، احساس‌ها و هوش است. به عبارت دیگر، موارد فوق عناصر تشکیل دهنده شخصیت می‌باشند. از این منظر شخصیت همانند ظرفی است که تمامی پدیدارها و مراحل روانشناختی در آن مستقر هستند و از این روست که هدف پیچیده و نهایی علم روانشناسی، درک مساله شخصیت است (شاملو، ۱۳۸۲). درک اساسی و آغازین شخصیت، نمایشی صوری و اجتماعی است و بر پایه نقشی که فرد در اجتماع دارد، ترسیم می‌شود؛ یعنی در حقیقت شخص به اجتماع خود شخصیتی را نمایش می‌دهد که اجتماع بر پایه آن، او را مورد سنجش قرار می‌دهد (حقیقی و همکاران، ۱۳۸۳). پژوهش‌هایی که در مورد معلمان انجام شده است، بیان می‌دارند که ویژگی‌های شخصیتی معلمان نقش مهمی در تعیین الگوهای شخصیتی مثبت‌نگر آنان دارند. به عنوان مثال، حمیدی (۱۳۹۵) با بررسی رابطه ذهن آگاهی و مشخصه‌های شخصیتی معلمان با خوش‌بینی آموزشی آنان به این نتایج دست یافت که میان ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان رابطه قابل توجهی وجود دارد. بنابراین با توجه به مطالب بیان شده می‌توان گفت که تبیین ارتباط بین متغیرهای مورد بررسی در پژوهش به خصوص در معلمان آموزش و پرورش می‌تواند به

^۱ Hoy & Kurz

^۲ Bandura

^۳ McGuigan

^۴ Seligman



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مدیران آموزش و پرورش کمک کند که بر اساس مشخصه‌های شخصیتی افراد، تصمیم‌های ضروری در خصوص استخدام، انتقال و ارتقای معلمان را بهبود بخشند و از این طریق به بهبود عملکرد و بالابردن بازدهی سازمان کمک کنند. لذا اهمیت مطالعه و پژوهش در زمینه ارتباط بین شناخت اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان قابل درک است. بر این اساس سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان رابطه وجود دارد یا خیر؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی بوده است.

جامعه، نمونه، و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش را تمامی معلمان ابتدایی شهرکرد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ (۳۵۱۶ نفر) تشکیل می‌دادند که با توجه به مشخص بودن حجم جامعه آماری، حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان حدود ۴۱۲ نفر برآورد شده و سپس نمونه‌ها به روش تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش

(۱) پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی نئو (NEO - FFI):

این پرسشنامه در سال ۱۹۹۲ توسط کاستا و مک‌کری طراحی شده است. پرسشنامه شامل ۶۰ سؤال است که ۵ عامل اصلی شخصیت شامل: روان نژندی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه یا انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی یا با وجدان بودن را اندازه‌گیری می‌نماید. هر عامل، ۱۲ آیتم دارد که این آیتم‌ها با توجه به دارا بودن بیشترین بار عاملی در ارتباط با صفت مورد نظر، انتخاب شده‌اند. نمره‌گذاری به این آیتم‌ها در قالب مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از کاملاً مخالف=۰ تا کاملاً موافق=۴) می‌باشد. پرسشنامه مذکور توسط مک‌کری و کاستا روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان آمریکایی به فاصله سه ماه اجرا گردید که ضرایب اعتبار آن بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۳ بدست آمده است. اعتبار درازمدت این پرسشنامه نیز مورد ارزیابی قرار گرفته است. یک مطالعه طولانی ۶ ساله روی مقیاس‌های روان‌آزردگی خویی، برون‌گرایی و باز بودن نسبت به تجربه، ضرایب اعتبار ۰/۶۸ تا ۰/۸۳ را در گزارش‌های شخصی و نیز در گزارش‌های زوج‌ها نشان داده است. ضریب اعتبار دو عامل سازگاری و با وجدانی به فاصله دو سال به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۶۳ بوده است (مک‌کری و کاستا، ۱۹۸۳ به نقل از گروسی فرشی، ۱۳۸۰). در هنجاریابی آزمون NEO که توسط گروسی فرشی (۱۳۸۰) روی نمونه‌ای با حجم ۲۰۰۰ نفر از بین دانشجویان دانشگاه‌های تبریز، شیراز و دانشگاه‌های علوم پزشکی این دو شهر صورت گرفت ضریب همبستگی ۵ بعد اصلی را بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ گزارش کرده است. ضرایب آلفای کرونباخ در هر یک از عوامل اصلی روان‌آزردگی خویی، برون‌گرایی، باز بودن، سازگاری و با وجدانی به ترتیب



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ به دست آمد. جهت بررسی اعتبار محتوایی این آزمون از همبستگی بین دو فرم گزارش شخصی (S) و فرم ارزیابی مشاهده گر (R)، استفاده شد، که حداکثر همبستگی به میزان ۰/۶۶ در عامل برون گرایی و حداقل آن به میزان ۰/۴۵ در عامل سازگاری بود (گروسی فرشی، ۱۳۸۰).

۲) پرسشنامه خوش‌بینی تحصیلی برد و همکاران (۲۰۰۹):

در این پژوهش به منظور سنجش خوش‌بینی آموزشی معلمان از مقیاس خوش‌بینی تحصیلی که توسط برد و همکارانش در سال ۲۰۰۹ طراحی شده، استفاده شده است. این مقیاس شامل ۱۱ گویه و سه مولفه خودکارآمدی، اعتماد و تاکید تحصیلی است که به ترتیب سؤالات ۱-۳، ۴-۷ و ۸-۱۱ را به خود اختصاص می‌دهند. نمره‌گذاری این مقیاس در طیف پنج درجه‌ای لیکرت (از خیلی زیاد=۵ تا خیلی کم=۱) انجام می‌شود. بنابراین نمره هر آزمودنی در مجموع عددی بین ۱۱ تا ۵۵ خواهد بود که نمرات بالاتر نشان دهنده خوش‌بینی آموزشی بالاتر است. مقیاس مذکور در پژوهش‌های داخلی و خارجی زیادی مورد استفاده قرار گرفته است و روایی و پایایی آن مورد تأیید بوده است. به عنوان مثال، عباسیان (۱۳۹۱)، پایایی این پرسشنامه را بر روی یک جمعیت از معلمان ایرانی مورد آزمایش قرار داده و ضریب آلفای کرونباخ را برای هر یک از مولفه‌ها به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۸۹ و ۰/۸۷ و برای کل مقیاس ۰/۸۷ گزارش نموده است که نشان از پایایی بالای پرسشنامه دارد. همچنین زندگی (۱۳۹۲)، ضریب آلفای ۰/۷۸ برای کل مقیاس گزارش نموده است.

نتایج

به منظور بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان مقطع ابتدایی، با استفاده از انجام آزمون‌ها، داده‌ها جمع‌آوری کرده، تجزیه تحلیل داده‌های به دست آمده از طریق دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام خواهد گرفت. در سطح آمار توصیفی معیارهای مرکزی (میانگین، فراوانی، درصد فراوانی) و پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس) و در سطح آمار استنباطی آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغییره همزمان بکار گرفته شدند. تعداد کل شرکت کنندگان در پژوهش ۴۱۲ نفر بوده‌اند. که با توجه به نزدیک بودن تعداد مردان و زنان در جامعه آماری از هر دو جنسیت به تعداد یکسان (۱۶۸ نفر) در پژوهش شرکت کرده‌اند. از بین ۴۱۲ نفر نمونه انتخاب شده، ۴۲ نفر از نمونه‌ها (۱۲/۵ درصد) کمتر از ۳۰ سال، ۱۱۶ نفر از آنان (۳۴/۵۲ درصد) بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۱۴۰ نفر (۴۱/۶۷ درصد) بین ۴۰ تا ۵۰ سال و ۳۸ نفر (۱۱/۳۱ درصد) بالاتر از ۵۰ سال سن داشته‌اند. از بین ۴۱۲ نفر نمونه شرکت کننده در پژوهش ۳۲ نفر (۹/۵۲ درصد) دارای مدرک تحصیلی کاردانی، ۲۲۸ نفر (۶۷/۸۶ درصد) مدرک کارشناسی، ۶۲ نفر (۱۸/۴۵ درصد) مدرک کارشناسی ارشد و ۱۴ نفر (۴/۱۷ درصد) مدرک دکتری داشته‌اند.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جدول (۱) شاخص‌های توصیفی نمرات پرسشنامه‌ای متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
روان نژندی	۴۱۲	۱۸/۰۴	۳/۱۳	۸	۴۲
برون‌گرایی	۴۱۲	۲۳/۵۱	۴/۲۳	۱۱	۴۰
انعطاف‌پذیری	۴۱۲	۱۹/۷۷	۳/۰۹	۱۲	۳۷
ویژگی‌های شخصیت	۴۱۲	۱۴/۰۸	۲/۹۶	۶	۳۷
توافق‌پذیری	۴۱۲	۲۴/۷۲	۳/۹۳	۱۳	۴۲
وظیفه‌شناسی	۴۱۲	۲۰/۰۲۴	۳/۴۷	۸۶	۲۱۸
مجموع	۴۱۲	۱۱/۲۱	۱/۷۶	۸	۱۴
خودکارآمدی	۴۱۲	۱۰/۳۶	۲/۳۳	۶	۱۵
اعتماد	۴۱۲	۱۳/۸۸	۲/۶۳	۹	۱۷
خوش‌بینی آموزشی	۴۱۲	۱۱/۸۱۷	۲/۲۴	۲۶	۴۲
تاکید تحصیلی	۴۱۲				
مجموع	۴۱۲				

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین نمرات آزمودنی‌ها در متغیر ویژگی‌های شخصیت میانگین کل نمرات آزمودنی‌ها ۱۰۰/۱۲ بوده است که با توجه به مقدار حداکثری ۲۴۰ در پرسشنامه عدد نسبتاً پایینی است. همچنین میانگین نمرات آزمودنی‌ها در مولفه‌های روان‌نژندی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی به ترتیب ۱۸/۰۴، ۲۳/۵۱، ۱۹/۷۷، ۱۴/۰۸ و ۲۴/۷۲ بوده است. این نمرات نشان می‌دهد که آزمودنی‌ها کمترین میانگین را در مولفه توافق‌پذیری و بیشترین میانگین را در مولفه وظیفه‌شناسی داشته‌اند. همچنین، در مورد متغیر خوش‌بینی آموزشی میانگین نمرات آزمودنی‌ها در مجموع ۳۵/۴۵ و در هر یک از ابعاد خودکارآمدی، اعتماد و تاکید تحصیلی به ترتیب ۱۱/۲۱، ۱۰/۳۶ و ۱۳/۸۸ بوده است. میانگین کل نمرات با توجه به مقدار حداکثری ۵۵ در این پرسشنامه مقدار نسبتاً خوبی است. بر این اساس آزمودنی‌ها کمترین میانگین را در مولفه اعتماد و بیشترین میانگین را در مولفه تاکید تحصیلی داشته‌اند. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش ابتدا پیش‌فرض‌های مورد نیاز آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره عبارتند از: نرمال بودن توزیع متغیرها، همخطی بودن و استقلال خطاها در بین متغیرهای پیش‌بین. در این پژوهش برای بررسی مفروضه نرمال بودن توزیع متغیرها، مقادیر کشیدگی و چولگی و به منظور ارزیابی مفروضه همخطی بودن عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل محاسبه شده است. این مقادیر در جدول زیر ارائه شده است.

^۱ variance inflation factor



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جدول (۲) کشیدگی، چولگی، ضریب تحمل و تورم واریانس متغیرهای پژوهش

تورم واریانس (VIF)	ضریب تحمل	کشیدگی	چولگی	متغیر
۰/۶۳۶	۰/۱۸۵	-۰/۰۹۶	۰/۴۲۲	خوش‌بینی آموزشی - خودکارآمدی
۱/۰۲۳	۰/۳۶۲	۰/۸۵۵	۱/۱۱۵	خوش‌بینی آموزشی - اعتماد
۰/۶۳۶	۰/۴۷۵	-۰/۶۶۳	-۱/۱۷۷	خوش‌بینی آموزشی - تاکید تحصیلی
متغیر ملاک	متغیر ملاک	۱/۱۰۹	۱/۴۸۳	ویژگی‌های شخصیتی

همانگونه که نتایج جدول بالا نشان می‌دهد، شاخص‌های مربوط به چولگی و کشیدگی تمامی مولفه‌های مربوط به متغیرپیش‌بین در بازه ۲- تا ۲+ قرار دارند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که توزیع داده‌های مربوط به تمامی این مولفه‌ها نرمال است. همچنین بر اساس نتایج گزارش شده در جدول بالا ضریب تحمل محاسبه شده برای تمامی متغیرهای پیش‌بین بالاتر از ۰/۱ و عامل تورم واریانس در تمامی آن‌ها کمتر از ۱۰ است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مسئله همخطی بودن در متغیرهای پژوهش رخ نداده است. گفتنی است که از نظر مایر، گامست و گوارینو (۲۰۰۶)، ضرایب تحمل کمتر از ۰/۱ و عامل تورم واریانس بزرگتر از ۱۰ نشان دهنده همخطی بودن متغیر پیش‌بین است (به نقل از جباری، ۱۳۹۶). برای آزمودن استقلال خطاها در متغیر پیش‌بین نیز در این پژوهش از شاخص دوربین واتسون استفاده شده است. ارزش شاخص مذکور پس از محاسبه ۱/۰۶۹ بود. فایلد (۲۰۰۶)، اعتقاد دارد که ارزش شاخص دوربین واتسون بالاتر از ۲ نشان دهنده عدم استقلال خطاها در متغیرهای پیش‌بین است (به نقل از جباری، ۱۳۹۶). بر این اساس می‌توان گفت که مفروضه استقلال خطاها در بین داده‌های پژوهش نیز برقرار است. بنابراین بررسی پیش‌فرض‌های آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده نشان می‌دهد که تمامی این پیش‌فرض‌ها برقرار هستند و از این رو می‌توان از آزمون‌های مذکور برای بررسی فرضیه‌های پژوهش استفاده کرد. برای بررسی این فرضیه بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان رابطه معناداری وجود دارد، از ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مذکور محاسبه و در جدول زیر گزارش شده است.

جدول (۳) ضرایب همبستگی پیرسون بین ویژگی‌های شخصیت و خوش‌بینی آموزشی معلمان

متغیرها	تعداد	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری (p)
روان نژندی	۴۱۲	-۰/۵۷۹	۰/۰۰۰
برون‌گرایی	۴۱۲	۰/۴۲۲	۰/۰۰۱
انعطاف‌پذیری	۴۱۲	۰/۵۱۷	۰/۰۰۰
توافق‌پذیری	۴۱۲	۰/۴۸۳	۰/۰۰۰
وظیفه‌شناسی	۴۱۲	۰/۵۲۶	۰/۰۰۲
ویژگی‌های شخصیت (کل)	۴۱۲	۰/۴۸۹	۰/۰۰۱

بر اساس یافته‌های جدول بالا ضریب همبستگی پیرسون بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان ۰/۴۸۹ و در سطح معناداری $p < ۰/۰۱$ معنادار است. بنابراین بر اساس یافته‌های پژوهش، با اطمینان بیش از ۰/۹۹ می‌توان اذعان داشت که بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان مدارس ابتدایی شهرکرد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده از بین مولفه‌های ویژگی‌های شخصیتی معلمان تنها روان‌نژندی با خوش‌بینی آموزشی رابطه‌ای منفی و معنادار دارد و رابطه مولفه‌های برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با خوش‌بینی آموزشی مثبت و معنادار بوده است.

برای بررسی این فرضیه ویژگی‌های شخصیتی معلمان توانایی پیش‌بینی خوش‌بینی آموزشی آنان را دارد، از آزمون تحلیل رگرسیون چندمتغییره همزمان مولفه‌های ویژگی‌های شخصیت با خوش‌بینی آموزشی استفاده شده است. جدول زیر نتایج این آزمون را نشان می‌دهد.

جدول ۴ نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغییره مولفه‌های ویژگی‌های شخصیت با خوش‌بینی آموزشی

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	
	B	خطای استاندارد	B	R2
روان نژندی	۲/۱۵۶	۱۳/۱۲۶	-۰/۰۲۹	۰/۰۳۱
برون‌گرایی	۴/۰۹۸	۸/۱۱۲	۰/۱۷۲	۰/۰۹۶
انعطاف‌پذیری	۵/۵۶۳	۹/۱۹۲	۰/۲۱۷	۰/۰۴۲
توافق‌پذیری	۶/۸۶۲	۴/۶۳۴	۰/۳۳۷	۰/۱۱۷
وظیفه‌شناسی	۳/۵۲۲	۶/۱۱۷	۰/۴۱۵	۰/۱۳۱

نتایج جدول بالا نشان می‌دهد که بر اساس ضرایب رگرسیون محاسبه شده و نیز ستون آخر جدول، تمامی مولفه‌های ویژگی‌های شخصیت در پیش‌بینی خوش‌بینی آموزشی معلمان مؤثر بوده‌اند. بر اساس این نتایج از بین مولفه‌های ویژگی‌های شخصیت، روان‌نژندی ($\beta = -۰/۰۲۹$, $P = ۰/۰۰۱$) به صورت منفی و مولفه‌های برون‌گرایی ($\beta = ۰/۱۷۲$, $P = ۰/۰۰۰$)، انعطاف‌پذیری ($\beta = ۰/۲۱۷$, $P = ۰/۰۰۰$)، توافق‌پذیری ($\beta = ۰/۳۳۷$, $P = ۰/۰۰۱$) و وظیفه‌شناسی ($\beta = ۰/۴۱۵$, $P = ۰/۰۰۰$) به صورت مثبت و معنادار و در سطح معناداری ۰/۰۱ خوش‌بینی آموزشی معلمان مدارس شهرکرد را پیش‌بینی کرده‌اند. همچنین نتایج جدول ۴-۱۵ نشان می‌دهد که ضریب تعیین مولفه‌های روان‌نژندی ($r^2 = ۰/۰۳۱$)، برون‌گرایی ($r^2 = ۰/۰۹۶$)، انعطاف‌پذیری ($r^2 = ۰/۰۴۲$)، توافق‌پذیری ($r^2 = ۰/۱۱۷$) و وظیفه‌شناسی ($r^2 = ۰/۱۳۱$) بوده است که نشان می‌دهد به ترتیب حدود ۳/۱، ۹/۶، ۴/۲، ۱۱/۷ و ۱۳/۱ درصد از واریانس بین مولفه‌های مذکور با خوش‌بینی آموزشی معلمان مشترک بوده است.

بحث

بر اساس نتایج فرضیه‌های پژوهش که بیان کردند، که بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان رابطه معناداری وجود دارد و ویژگی‌های شخصیتی قادرند بخشی از خوش‌بینی آموزشی معلمان را پیش‌بینی نمایند. برای بررسی این فرضیه‌ها



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره همزمان استفاده شد. نتایج این آزمون‌ها نشان داد که این فرضیه‌ها مورد تأیید هستند. بر این اساس، یافته‌ها نشان می‌داد که بین ویژگی‌های شخصیتی و خوش‌بینی آموزشی معلمان مدارس ابتدایی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و ویژگی‌های شخصیتی و مولفه‌های آن می‌توانند بخشی از واریانس خوش‌بینی آموزشی معلمان را تبیین نمایند.

این یافته در پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های حمیدی (۱۳۹۴)، کوکران اسمیت و فرایز (۲۰۱۱)، مک‌گویگان (۲۰۰۶)، هریس و ساس (۲۰۱۱) همخوانی دارد. در این پژوهش‌ها نیز بین ویژگی‌های شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی معلمان ارتباطی مثبت و معنادار گزارش شده است. حمیدی در پژوهش خود بر روی ۹۰۰ نفر از دانشجو معلمان دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران بیان می‌کند که مولفه‌های ویژگی‌های شخصیت با خوش‌بینی آموزشی ارتباطی معنادار دارد. در این پژوهش همچنین ارتباط منفی و معناداری بین مولفه روان‌رنجورخویی و ارتباط مثبت و معنادار بین مولفه‌های برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با خوش‌بینی آموزشی مشاهده شده است که بر یافته‌های پژوهش حاضر منطبق است.

در تبیین این یافته‌های پژوهشی می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی افراد طیف وسیعی از رفتارها و ویژگی‌های روحی و روانی آنان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. به عبارت دیگر، ویژگی‌های شخصیتی زیربنای رفتاری فرد را تشکیل داده و قادر است جنبه‌های خاصی از عملکرد او را در زمینه‌های گوناگون تحت تأثیر قرار دهد. از این رو وجود ارتباط معنادار بین ویژگی‌های شخصیتی معلمان و خوش‌بینی آموزشی در آنان قابل تبیین است. در این پژوهش همچنین مشخص شد که از بین مولفه‌های ویژگی‌های شخصیتی معلمان تنها روان‌نژندی با خوش‌بینی آموزشی رابطه‌ای منفی و معنادار دارد و رابطه مولفه‌های برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با خوش‌بینی آموزشی مثبت و معنادار بوده است.

افراد روان‌رنجورخو، معمولاً افرادی پرخاشگر، مضطرب، افسرده و گاهی کمرو و آسیب پذیر هستند که رفتارهای تکانشی غیرارادی و انفجاری از خود بروز می‌دهند. آنان معمولاً به خلق پایین و عواطف منفی مانند یأس و ناامیدی گرایش دارند و از آنجایی که احساسات مثبت و مثبت‌اندیشی از ویژگی‌های بارز یک فرد خوش‌بین است، معلمی با ویژگی‌های روان‌رنجورخویی نمی‌تواند معلمی باشد که از لحاظ آموزشی و تحصیلی خوش‌بینی دارد. از نظر مک‌گویگان (۲۰۰۶)، معلمی که دچار روان‌رنجورخویی است نمی‌تواند باورهای مثبتی در مورد پیامدهای مطلوب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزانش داشته باشد و آنان را در فرآیند یادگیری و فعالیت‌های آموزشی درگیر نماید. معلمان روان‌رنجورخو، ناامید و افسرده هستند و باورهای خوش‌بینانه‌ای برای انجام موفقیت آمیز وظایفشان ندارند و در اصطلاح نمی‌توانند افرادی خودکارآمد باشند. افراد خوش‌بین معمولاً در موقعیت‌های ایجاد شده انتظار بهترین نتایج و پیامدها را دارند که این امر مسلماً در مورد افراد روان‌رنجورخو صادق نیست. پژوهش‌های متعددی تفاوت‌های رفتاری و شخصیتی در افراد خوش‌بین و بدبین را گزارش نموده‌اند. افراد خوش‌بین حالت اطمینان‌پایداری دارند و معتقدند که می‌توان مشکلات را به شیوه‌های موفقیت آمیزی اداره کرد. اما این ویژگی‌ها با ویژگی‌های رفتاری افراد روان‌رنجورخو که افرادی آسیب‌پذیر و دارای رفتارهای تکانشی هستند، مناسبت ندارد. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که رابطه منفی میان ویژگی روان‌رنجورخویی و خوش‌بینی آموزشی معلمان از لحاظ منطقی و علمی قابل تبیین است.



ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

از دیگر یافته‌های این تحقیق ارتباط مثبت و معنادار میان ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با خوش‌بینی آموزشی است. این یافته نیز با پژوهش‌های زیادی مطابقت و همخوانی دارد. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که معلمان برون‌گرا افرادی جامعه‌پذیر، فعال و پرنرژی هستند که در رفتارهای خود شادی و خوش‌بینی را بیشتر نشان می‌دهند. آن‌ها مدت زمان بیشتری را برای دیگران صرف می‌کنند و از این رو می‌توانند در برقراری ارتباط با دانش‌آموزان و والدین بهتر عمل نمایند و بیشتر به آنان اعتماد داشته باشند. بنابراین وجود رابطه مثبت و معنادار بین برون‌گرایی معلمان و خوش‌بینی آموزشی آنان قابل توجه است. معلمان انعطاف‌پذیر معمولاً صفاتی مانند تخیل، زیباپسندی، تلاش بیشتر و تمایل به داشتن تجربیات بیشتر را دارند. این افراد معمولاً خودکارآمدی بالاتری دارند و به خود و قابلیت‌هایشان در کسب تجارب جدید اعتماد می‌نمایند. بنابراین انتظار می‌رود که بین این صفت شخصیتی با خوش‌بینی آموزشی ارتباط مثبتی وجود داشته باشد. در تبیین ارتباط مثبت و معنادار بین توافق‌پذیری معلمان با خوش‌بینی آموزشی آنان نیز می‌توان گفت که اساس توافق‌پذیری بر اعتماد، همکاری و هم‌حسی با دیگران است. معلمان توافق‌پذیر سازگاری و اعتماد بیشتری به والدین و دانش‌آموزانشان دارند و معتقدند که دانش‌آموزان می‌توانند با همکاری والدین و تلاش خود موفقیت‌های تحصیلی زیادی کسب کنند. این معلمان افرادی نسبتاً خوش‌بین هستند و از این رو منطقی به نظر می‌رسد که با داشتن چنین ظرفیت‌های رفتاری قادر باشند رابطه‌ای سرشار از اعتماد با دانش‌آموزان و والدین برقرار کنند و در نتیجه از نظر خوش‌بینی آموزشی در سطح بالاتری قرار بگیرند. از طرف دیگر وظیفه‌شناسی معلمان صفتی است که بر نظم و ترتیب، تلاش مضاعف و احساس کفایت استوار است. این ویژگی‌ها عموماً تأکید تحصیلی و خودکارآمدی معلمان را در پی دارد و سبب می‌شود که معلمان وظیفه‌مدار، خوش‌بینی آموزشی بالاتری داشته باشند. هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبرو بوده است که از این محدودیت‌ها می‌توان اشاره کرد به اینکه فقط بر روی معلمان پایه ابتدایی شهرکرد صورت گرفته و از تعمیم آن به سایر شهرهای دیگر و پایه تحصیلی باید احتیاط کرد، زیرا ممکن است تفاوت‌های فرهنگی در تعمیم نتایج اثرگذار باشد. و عدم دسترسی به پرسشنامه ایرانی اشاره کرد.

تشکر و قدردانی

با سپاس فراوان از معلمان عزیزی که در انجام این پژوهش نهایت همکاری را به عمل آوردند.



منابع

۱. حقیقی، جمال؛ زارعی، اقبال؛ شکر کن، حسین و شهنی بیلاق، منیجه. (۱۳۸۳). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی هنرمندان رشته‌های شعر و ادب، نمایش، موسیقی و هنرهای تجسمی با افراد غیر هنرمند شهر اهواز، مجله علوم تربیتی و روان شناسی، ۱۱(۳)، ۳۵-۵۶.
۲. حمیدی، فریده. (۱۳۹۵). بررسی رابطه ذهن آگاهی و ویژگی‌های شخصیتی معلمان با خوش بینی آموزشی آنان، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۲۹، ۵۷-۷۶.
۳. حمیدی، فریده و معماری، هنگامه. (۱۳۹۶). پیش بینی سبک مدیریت کلاسی معلمان زن بر اساس ذهن آگاهی و خوش بینی تحصیلی، رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۳۱، ۱۲۷-۱۴۴.
4. Harris, D.N., & Sass, T. R. (2011). Teacher training, teacher quality and student achievement. *Journal of Public Economics*, 95(7-8), 798-812.
5. Hoy, A. W., Hoy, W. K., & Kurz, N. M. (2008). Teacher's academic optimism: The development and test of a new construct. *Teaching and Teacher Education*, 24, 821-832.
6. Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic optimism of schools: A force for student achievement. *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.
7. McGuigan, L. & Hoy, W. K. (2006). Principal leadership: Creating a culture of academic optimism to improve achievement for all students. *Leadership and Policy in Schools*, 5(3), 203-229.
8. Seligman, M. (2006). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In C. Synder, & S. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 3-12). New York: Oxford.